

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช :
ภาพสะท้อนชีวิตและสังคมพราหมณ์ในสมัยอยุธยา

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์*

บทคัดย่อ

ในสังคมอยุธยาพราหมณ์เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาในแง่มุมทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่จนทำให้หลงลืมว่าพราหมณ์มีแง่มุมทางสังคมด้านอื่นที่สัมพันธ์กับกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติศาสนาในสังคมอยุธยา บทความนี้มิวัดดูประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพราหมณ์ในแง่มุมของสังคม วิถีชีวิต และเศรษฐกิจในเมืองนครศรีธรรมราชจากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช และบริบททางประวัติศาสตร์ที่แวดล้อมในสมัยอยุธยา ผลจากการศึกษาพบว่าในสังคมอยุธยาพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชไม่ได้มีบทบาททางด้านศาสนาเท่านั้น พราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชยังรวมกลุ่มกันเป็นชุมนุมหลายกลุ่มทั้งพราหมณ์พิธี และกลุ่มของพราหมณ์ที่ข้องเกี่ยวกับการค้า โดยมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเมืองของกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ ในสมัยอยุธยาตอนต้นถือเป็นระยะแรกของการประดิษฐานศาสนาพราหมณ์รอบใหม่ในเมืองนครศรีธรรมราช พราหมณ์ที่อาศัยอยู่ในเมืองนครได้รับการคุ้มครองจากกรุงศรีอยุธยาด้วยกฎหมายที่ปรากฏอยู่ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเพื่อป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งของกลุ่มพราหมณ์กับกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม ภายหลังจากนี้พราหมณ์ในเมืองนครได้

* นิสิตปริญญาโทภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 คำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ขยายตัวมากขึ้น และเมื่อถึงในสมัยอยุธยาตอนปลายตรงกับรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศรัฐศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครได้เสื่อมลงอันเป็นเหตุผลที่กลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้าไปข้องเกี่ยวกับการค้าที่ขยายตัวขึ้นอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว

บทนำ

ในสังคมอยุธยาการจัดแบ่งลำดับชั้นทางสังคมได้เริ่มขึ้นพร้อมกับการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากวัฒนธรรมเขมรและวัฒนธรรมก่อนอยุธยาอีกทอดหนึ่ง ภาพที่เห็นได้ชัดคือ กษัตริย์ และขุนนางมีฐานะอยู่ในชนชั้นผู้ปกครอง ขณะที่ไพร่ และทาสตกอยู่ในฐานะของชนชั้นผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ระหว่างช่วงห่างของกลุ่มคนทั้งสองชนชั้นยังมีกลุ่มคนชนชั้นพิเศษอยู่ตรงกลางคือนักบวชได้แก่ พระสงฆ์ และพราหมณ์ ซึ่งต่างมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมประสานความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างกลุ่มคนทั้งสองด้วยหลักคำสอนทางศาสนา รวมถึงการสร้างพื้นที่ในการประกอบศาสนกิจร่วมกัน แต่ในทางตรงกันข้ามศาสนาก็กลายเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความแตกต่างระหว่างกลุ่มชนชั้นทั้งสองผ่านรูปแบบพิธีกรรมทางศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์

กลุ่มพระสงฆ์และพราหมณ์ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทอย่างมากในราชสำนักอยุธยา แต่มักเข้าใจกันว่าเป็นบทบาททางธรรมมากกว่าทางโลก หากพิจารณากันอีกทีแล้วทั้งพระสงฆ์ และพราหมณ์ต่างมีบทบาททางโลกอยู่น้อยในสังคมอยุธยา ด้วยเป็นเพราะในโลกทางความคิดของคนสมัยอยุธยาหรือแม้กระทั่งรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ผสมตนเองเข้ากับโลกแห่งศาสนา (ecclesiastic) มากกว่าความจริงทางโลก (secular) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศาสนาไม่สามารถแยกออกจากการเมือง สังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมได้

เพราะการกระทำทุกอย่างสามารถอธิบายได้ด้วยความเชื่อทางศาสนา เช่น เรื่องของบาปบุญ หรือชาติกำเนิด เป็นต้น

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมอยุธยามีด้วยกันหลายด้านนับตั้งแต่การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ (แบบพุทธเถรวาทปนผีปนพุทธมหายานปนพราหมณ์) การทำนายทายทัก การศึกษา การกล่อมเกลாதองสังคม และรวมถึงการส่งเสริมอำนาจของสถาบันกษัตริย์ แต่ก็มีขีดจำกัดที่ถูกรัดให้ออกจากการข้องเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ (ทางตรง) อันเป็นผลมาจากวินัยและหลักคำสอนทางศาสนา

ส่วนพราหมณ์ในสังคมอยุธยาก็อยู่ในฐานะของกลุ่มคนที่ใกล้ชิดกับสถาบันกษัตริย์อย่างแนบแน่นทั้งในฐานะของราชครูปุโรหิตผู้ถ่ายทอดสรรพวิชา การทำนายดวงชะตา และประกอบพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นกษัตริย์ให้สมบูรณ์ (เช่น กาญจนา สุวรรณวงศ์ 2539; ปรีชา นุ่นสุข 2527; พระราชครูวามเทพมุนี 2521) แต่ก็ยังนับว่ามีความอิสระและสามารถทำกิจทางโลกได้มากกว่าพระสงฆ์

อย่างไรก็ดี เท่าที่ผ่านมานั้นแนวโน้มของการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีอันเกี่ยวเนื่องกับกลุ่มนักบวชอันได้พระสงฆ์และพราหมณ์มักเน้นในเรื่องของการแปลความหน้าที่ทางศาสนกิจอันเกี่ยวเนื่องกับสถาบันกษัตริย์หรือราชสำนักเป็นหลักผ่านหลักฐานประเภทเอกสารหรือโบราณวัตถุสถาน แต่ภาพที่ขาดหายไประหว่างทางของการศึกษาคือการศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มพระสงฆ์และพราหมณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภาพกลุ่มคนที่หลากหลายในสังคมอยุธยาที่มีชีวิตเคลื่อนไหวสัมพันธ์กัน รวมถึงการศึกษาอำนาจของรัฐในการจัดการควบคุมกลุ่มของนักบวชผ่านด้วยกฎหมายต่างๆ

บทความนี้ได้มุ่งความสนใจไปที่กลุ่มของพราหมณ์ในสมัยอยุธยาทั้งนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มคนในสังคมอยุธยาที่มีบทบาทอย่างมากต่อสถาบันกษัตริย์

4 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

แต่กลับไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามก็คิด คงเป็นเรื่องยากพอสมควรในการศึกษาพราหมณ์ในเมืองอยุธยา ด้วยเป็นเพราะหลักฐานประเภทเอกสารที่มีอยู่น้อย สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเอกสารถูกทำลายไปเมื่อครั้งเสียกรุงเป็นส่วนใหญ่ และเป็นไปได้ที่กรุงศรีอยุธยาเองไม่ได้ให้ความสนใจกับพราหมณ์ในเขตเมืองอยุธยามากเท่ากับในพื้นที่รอบนอกทั้งนี้เนื่องจากว่ากลุ่มของพราหมณ์ในเมืองอยุธยาอาจมีจำนวนไม่มากนักทำให้ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายเพื่อควบคุมอย่างจริงจัง ดังเห็นได้จากเมื่อภายหลังการชำระกฎหมายตราสามดวงครั้งตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ล้วนเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามสาเหตุอีกส่วนหนึ่งน่าจะอยู่ที่แนวโน้มของการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเน้นไปที่ประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนชั้นนำสยามจึงทำให้ขาดการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมในสังคมของอยุธยา และเท่าที่ผ่านมามีภาพของกลุ่มพราหมณ์ในสังคมอยุธยาก็มองด้วยระนาบทางความคิดว่า กลุ่มคนเหล่านี้มีหน้าที่ทางด้านพิธีกรรมศาสนา และการส่งเสริมสถาบันกษัตริย์เท่านั้นโดยลืมนึกไปว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีวิถีชีวิต บทบาท และดำรงอยู่สัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมอยุธยาหรือลงมากระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย

ในบรรดาหัวเมืองปักษ์ใต้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นสถานที่ซึ่งมีความน่าสนใจหลายประการกล่าวคือ เป็นเมืองที่พบร่องรอยของศาสนาพราหมณ์อันเก่าแก่ทั้งด้านโบราณวัตถุโบราณสถาน อย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9 ลงมา บริเวณนี้คงได้เกิดชุมชนของกลุ่มผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) เพื่อใช้ในการเดินทางข้ามคาบสมุทร เป็นแหล่งขาย และกักตุน สินค้า แม้กระทั่งในปัจจุบันยังคงปรากฏหอพระนารายณ์ หอพระอิศวร และเสาชิงช้า (ที่ได้รับการบูรณะใหม่) ย่อมแสดงให้เห็นถึงการเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ในอดีตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ส่งเสริมความจริงในข้อนี้ก็คือ เมื่อครั้งการสถาปนากรุง

รัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้
อัญเชิญพราหมณ์จากเมืองนครศรีธรรมราชเข้ามาประกอบพิธีกรรม และ
นอกจากนี้แล้วยังได้พบหลักฐานประเภทเอกสารสำคัญคือ “ตำนาน
พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ซึ่งแม้จะเป็นเอกสารประเภทบันทึกเหตุการณ์
และกฎหมาย แต่กลับเต็มไปด้วยภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสังคมของ
พราหมณ์ที่ยังไม่ได้รับการกล่าวถึงมากนักในงานศึกษาที่ผ่านมา (เช่นใน
ปริษา นุ่นสุข 2527; ไมเคิล ไรท์ 2531) รวมถึงยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทาง
อำนาจของอยุธยาตอนต้น-ตอนปลายที่มีต่อนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างดี ซึ่ง
ในประเด็นเรื่องอำนาจของอยุธยาตอนต้น-ตอนปลายนี้ถือเป็นสิ่งที่ได้รับการ
ถกเถียงกันพอสมควรโดยเฉพาะการที่เมืองนครศรีธรรมราชตกอยู่ภายใต้
อำนาจของอยุธยาในรัชสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ตั้ง
ข้อสังเกตว่าอาจเป็นเพียงโวหารเพื่อแสดงอำนาจของอยุธยาเหนือเมืองนคร
เท่านั้น

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อศึกษาวิถีชีวิต และ
ความสัมพันธ์ทางสังคมของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชจากตำนาน
พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งยังเป็นแง่มุมที่ได้รับการกล่าวถึงน้อยมาก
ประการที่สองเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางอำนาจของอยุธยาที่มีเหนือเมือง
นครศรีธรรมราช

พราหมณ์คือใคร?

ก่อนที่จะไปไกลกว่านี้ควรจะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่าพราหมณ์
คือใคร ในเว็บไซต์วิกิพีเดียได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า พราหมณ์ถือเป็นวรรณะ
หนึ่งในสี่วรรณะของสังคมอินเดีย เป็นผู้สืบทอดวิชาความรู้ ในคัมภีร์ ไตรเวท
พิธีกรรม จาริต ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และคติความเชื่อต่างๆ ให้สืบทอด

6 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ต่อไป หรือไม่สืบทอดก็ได้โดยใช้ชีวิตตามปกติชนคนธรรมดาทั่วไป คงไว้ให้ผู้ใดในตระกูลสืบทอดแทนเป็นผู้มีสิทธิ์เลือก แบ่งแยกเป็นสองนิกายคือ นิกาย ไทวนิกาย นับถือพระศิวะ ลักษณะของนักบวชในนิกายนี้จะถือเพศนุ่งขาวห่มขาว ไว้มวยผม ถือศีล จริยวัตรของพราหมณ์มีครบครันได้ อยู่บ้าน หรือ เทวสถานประจำลัทธินิกายแห่งตน อีกนิกายหนึ่งคือ ไวษณพนิกาย นับถือพระนารายณ์ (วิษณุ) ลักษณะของนักบวชในนิกายนี้จะไว้ผมเปียหรือมวยผม ถือเพศพรหมจรรย์ กินมังสวิรัต ไม่ถูกต้องตัวสตรีเพศ นุ่งห่มสีขาว หรือสีต่างๆ และอาศัยอยู่ในเทวสถานเช่นกัน (<http://th.wikipedia.org/wiki>)

ในสมัยอยุธยาที่มีชื่อเรียกพราหมณ์หลายจำพวกด้วยกันตามภาษาที่พราหมณ์ใช้ เช่น พราหมณ์ไวยถิกภาษา พราหมณ์พาราณสีภาษา เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีปุโรหิตพราหมณ์ในตำแหน่งไล่ชิงช้า 5 ตำแหน่ง คือ ไวยถิก เวรามเหศวร อะวะดาร์ บรมเทสันตรี และพญารี ในสมัยรัตนโกสินทร์ บทบาทของพราหมณ์นั้นคงลดลงมากจึงปรากฏพราหมณ์เพียง 3 ประเภท คือ พราหมณ์พิธี คือ พวกที่มาจากเมืองนครศรีธรรมราชหรือพราหมณ์ไวยถิก พราหมณ์โหราจารย์ คือ อาจารย์บูชาไฟอันเป็นพราหมณ์พิธีเช่นกัน และ พราหมณ์พฤฒิปาต คือพวกพราหมณ์มาจากเมืองเขมรเชี่ยวชาญการจับช้าง (กาญจนา สุวรรณวงศ์ 2539: 61-62)

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว พราหมณ์อาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ พราหมณ์ที่หมายถึงนักบวช และพราหมณ์ที่หมายถึงผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) แต่ในสังคมไทยโดยทั่วไปแล้วจะเข้าใจว่าพราหมณ์หมายถึงนักบวชเท่านั้น ดังเช่นที่สังเกตเห็นได้จากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

อายุสมัยของ “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช”

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้ศึกษาเกี่ยวกับพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชสมัยอยุธยาได้มากพอสมควร (ได้แก่ กาญจนาคพันธุ์ 2512; พระราชครูวามเทพมุนี; ปรีชา นุ่นสุข 2529; ไมเคิล ไรท์ 2531; กาญจนาคพันธุ์ 2539; สุกัญญา ห่อประทุม 2531) ซึ่งมักเน้นในฐานะหลักฐานแสดงถึงการติดต่อกันระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองรามราชประเทศอินเดียในยุคต้นของประวัติศาสตร์อยุธยา (ปรีชา นุ่นสุข 2529; ไมเคิล ไรท์ 2531)

ในความเห็นของผู้เขียนความน่าสนใจของเอกสารชิ้นนี้กลับอยู่ที่เนื้อหาในส่วนของกฎหมายที่รัฐศูนย์กลางคืออยุธยาตราออกมาเพื่อใช้ควบคุมกลุ่มพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพราหมณ์ และความสัมพันธ์ของพราหมณ์ในเมืองนคร กับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมืองนคร นอกจากนี้ตำนานยังมีประเด็นที่สามารถนำไปศึกษาวิเคราะห์ได้อีกมาก เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องความสืบเนื่องของชุมชนโบราณตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจไม่น้อย¹ เป็นต้น

¹ ผู้เขียนได้ทดลองสืบค้นตำแหน่งของชื่อบ้าน ตำบล ชุมชนต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจากคนในท้องถิ่นและจากการไปเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ 2 ปีก่อนพบว่า ชื่อบ้าน วัด เทวสถานพราหมณ์ และบ้านเมืองที่อยู่รอบเมืองนครศรีธรรมราช หลายแห่งยังคงปรากฏมาถึงปัจจุบัน เช่น ตำบลท่าม้า แม้ว่าหลายแห่งจะมีชื่อที่ผิดเพี้ยนไปบ้างก็ตาม เช่น ปากน้ำกนอม หรือคือปากน้ำชนอม จ.สุราษฎร์ธานี ในปัจจุบัน แต่ก็สามารถทำให้เข้าใจถึงรากเหง้าของพื้นที่แห่งนั้นได้ดียิ่งขึ้น และอาจแตกประเด็นไปสู่การศึกษาเรื่อง Peer Politic ได้ด้วย

8 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ถึงแม้ว่าเอกสารเรื่องนี้จะมีความน่าสนใจมากเพียงใดแต่เอกสารชิ้นนี้กลับมีปัญหาของศักราชในเอกสารที่มีการสลับกันไปมา ดังเช่นที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงตั้งข้อสงสัยไว้ในทุกศักราช และทุกรายพระนามของกษัตริย์ที่ปรากฏ นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับสำนวนอีกหลายจุดที่น่าเคลือบแคลงสงสัยว่ามีการชำระเขียนใหม่ขึ้นในภายหลังทำให้ขาดความเหมาะสมต่อการอ้างอิง และเป็นที่มาของการที่นักวิชาการหลายท่านได้ใช้เฉพาะช่วงต้นของเอกสารเท่านั้นในการศึกษาการติดต่อระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองรามราช ด้วยเหตุนี้เองผู้เขียนจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงลำดับอายุสมัยของตำนานอันจะเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมและบริบทร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างเมืองนคร กับกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม การวิพากษ์อายุของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเรื่องนี้ได้ใช้ฉบับที่ตีพิมพ์เมื่อพ.ศ.2473 เป็นหลัก

ตามตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชหากยึดอายุตามศักราช ซึ่งเป็นจุลศักราช และมหาศักราชแล้วจะแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลาด้วยกัน คือ สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่เนื้อหาแทบทั้งหมดเป็นเรื่องในสมัยอยุธยา

สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในอินเดียเมื่อมหาศักราช 1251 (พ.ศ.1872) โดยระบุว่าในปีที่สมเด็จพระเจ้ารามาทิราชได้เสด็จขึ้นครองราชย์เมืองรามราช หลังจากพระองค์ครองราชย์ได้ 21 ปีจึงได้ติดต่อกับพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระเจ้าอู่ทองเป็นเจ้ารามาริบัติศรีเอภาธิราช

สำหรับในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏจุลศักราชอยู่ 4 ศักราชคือ เริ่มเรื่องตั้งแต่จุลศักราช 712 (พ.ศ.1893) ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระรามาริบัติที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทอง ตามสำนวนของเอกสารเรียกพระองค์ว่า "สมเด็จพระเจ้าอู่ทองนารายณ์รามาริบัติ" จุลศักราช 899 (พ.ศ.2080) ตรงกับรัชสมัยพระชัย

ราชาธิราช ซึ่งยังเป็นที่น่าสงสัยว่าจะเป็นรัชกาลนี้หรือไม่เนื่องจากว่าได้ปรากฏพระนาม “พระนารายณ์ เมืองหาง” ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ต่อมาปรากฏจุลศักราช 911 (พ.ศ.2092) ตรงกับรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิ (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช) และสุดท้ายมาจบที่จุลศักราช 1096 (พ.ศ.2277) ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (บรมโกศ) (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช , 2473)

แม้เอกสารชิ้นนี้จะมีศักราชระบุไว้อย่างชัดเจนและค่อนข้างเรียงเนื้อเรื่องตามลำดับเวลา แต่ก็ปรากฏว่า ในตอนท้ายของเอกสารชิ้นนี้ได้ปรากฏจุลศักราช 659 (พ.ศ.1840) แทรกขึ้นมาในหน้า 38 ผู้เขียนคิดว่า จุดนี้เองที่นักวิชาการหลายท่านได้ลดทอนความเชื่อถือของเอกสารชิ้นนี้ลง จนถึงกับไม่ใช้เอกสารชิ้นนี้ในส่วนท้ายเพื่อศึกษาเรื่องพราหมณ์ในสมัยอยุธยา แต่จากการลำดับเรื่องราวที่ปรากฏในเอกสารแล้วทำให้สันนิษฐานได้ว่าเอกสารชิ้นนี้อาจเกิดการสลับหน้าขึ้น ซึ่งอาจเป็นความผิดพลาดในขั้นตอนชำระเอกสารในสมัยโบราณโดยอาลักษณ์ผู้คัดลอกตำนาน เรื่องราวตอนนี้นจึงได้ย้อนกลับไปเล่าถึงสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดีอีกครั้งหนึ่ง (ในหน้า 38-44)

ความผิดพลาดของเอกสารอาจเป็นผลมาจากการชำระเอกสารหลายครั้งนับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถลงมาตั้งเห็นได้จากการที่เนื้อความของเอกสารแสดงถึงการกำหนดศักดิ์นาของข้าราชการขุนนาง และพราหมณ์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการกำหนดศักดิ์นาก็เกิดขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ตัวอย่างความผิดพลาดอีกส่วนหนึ่งเห็นได้จากเนื้อความในรัชสมัยพระเจ้าอู่ทองซึ่งกล่าวว่า “.....ลูกขุนหัวเมืองแลแขกจีนไปมา ฝรั่งเศสมาประเทศกดี” (หน้า 10) แสดงถึงความไม่สมเหตุผลเพราะตามหลักฐาน “ฝรั่ง” เพิ่งเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาอย่างรวดเร็วที่สุดคือในรัชสมัยสมเด็จพระบรม

10 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ไตรโลกนาถ โดยชาติแรกที่เข้ามาคือ โปรตุเกส (จุฬารัตน์ 2546) นอกจากนี้ยังมีหลักฐานอีกว่า ในเนื้อความในรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิมีการกล่าวถึง “..จีนสร้างวิลันดา แยกไทยนานาประเทศต่างภาษาก็ดี” (หน้า 29) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเอกสารชิ้นนี้มีการชำระขึ้นภายหลังก่อนข้างแน่ชัด เพราะวิลันดา หรือฮอลันดาเพิ่งเข้ามาติดต่อการค้ากับอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร และปรากฏบทบาทชัดเจนในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ โดยฮอลันดากับอยุธยาทำการค้าครั้งแรกใน พ.ศ.2147 (ขุนวิจิตรมาตรา 2511) คำว่า “วิลันดา” นี้จะยังปรากฏในเนื้อความในรัชสมัยขององค์นารายณ์รามาริบัติ ที่มีศักราชกำกับอยู่คือ พ.ศ. 1840 อีกด้วย

มีความเป็นไปได้ที่เอกสารทั้งหมดอาจชำระครั้งหลังสุดในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ดังจะเห็นได้จากในเอกสารหลายตอนปรากฏตำแหน่งของโกษาธิบดี ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้ควบคุมหัวเมืองฝ่ายใต้แทนตำแหน่งของสมุหพระกลาโหมเดิมที่ทำหน้าที่นี้สันนิษฐานว่าคงเริ่มขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ (มานพ ถาวรวัฒน์สกุล 2547: 114-116) ดังเห็นได้จากความตอนหนึ่งว่า “แลองค์นารายณ์รามาริบัติ ตรัสว่าจารีตธรรมเนียมพระนารายณ์เทวารูปทำเปนประการใด แลเจ้าพญาโกษาธิบดีถามซีพ้อเบญจภาษา...” (หน้า 5) ซึ่งการปรากฏขึ้นของตำแหน่งโกษาธิบดีในเอกสารก็มีความสอดคล้องกับการที่พบว่าตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมีการเขียนขึ้นอีกครั้งในรัชสมัยของพระองค์

ความผิดพลาดของลำดับอายุสมัยและเนื้อความที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าเนื่องจากสาระสำคัญของการชำระตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชคงเป็นไปเพื่อจุดประสงค์ให้กฎหมายหรือพระราชกำหนด

ทั้งหลายมีความทันสมัย เพื่อให้เกิดผลของการบังคับใช้ แม้จะอ้างอิงมาจากกฎหมายสมัยโบราณก็ตาม²

สังเขปเนื้อหาในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและนำไปคิดต่อผู้เขียนจึงขอสรุปเนื้อหาและคัดเลือกประเด็นที่เห็นว่ามีสำคัญของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมากแล้วไว้โดยสังเขป โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน

² การชำระนั้นไม่ได้หมายความว่าเอกสารนั้นจะไม่มีค่านำเชื่อถือเสียทีเดียว แนวคิดแบบไทยเกี่ยวกับการชำระเอกสารทางประวัติศาสตร์นั้นมีนัยยะหลากหลาย การชำระไม่เพียงแต่หมายถึงการแก้ไขข้อผิดพลาดในเอกสารเช่นการเปลี่ยนแปลงศักราชเพราะเห็นว่าเป็นกาลกิณี การแก้ไขคำที่สะกดผิด การเติมข้อความที่ขาดหาย การตัดส่วนที่เติมมาในภายหลังออก หรือการตัดส่วนที่มีความขัดแย้งออกไป แต่ยังหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเอกสารในสาระสำคัญด้วย เช่น เปลี่ยนชื่อตำแหน่งของบุคคลให้ตรงกับตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในสมัยหลัง การเติมข้อความ และรวมถึงการเขียนใหม่ ดังนั้น กระบวนการชำระนั้นเป็นสิ่งที่ทำอย่างต่อเนื่องมีการเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขของเวลา การเมือง (โยเนโอ อิชิวิ เขียน, นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล 2536: 14) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นจิตสำนึกที่มีความแตกต่างจากนักประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน และคนในอดีตก็ไม่ได้ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความผิดในฐานะของการปลอมแปลงเอกสาร เพราะการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเหล่านี้เกิดขึ้นในวงจำกัดและมักเป็นคำสั่งจากกษัตริย์เท่านั้น แต่ก็มักเป็นที่มาของการประเมินความน่าเชื่อถือของเอกสารทางประวัติศาสตร์

12 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พระเจ้าอู่ทอง

เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 1893 องค์นารายณ์รามาราชซึ่งครองอยู่เมืองรามราชมหานคร (พาราณสี) กับองค์นารายณ์รามาราชดิถีกรีฑกรงศรีอยุธยา ทรงกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยการชักนำของนายวานิช (พ่อค้า) กษัตริย์เมืองรามราชทรงส่งเทวรูปพระนารายณ์ พระศรีลักษมี พระมหาวารีย์บรมหงษ์ และชิงช้าทองแดงมายังอยุธยา โดยมีชีพ่อเบญจภาษาเป็นผู้ัญเชิญมาเรือที่อัญเชิญเทวรูปได้ติดพายุลูกที่ปากน้ำตรง กรมการเมืองตรงจึงส่งข่าวไปยังเจ้าพญานคร และพระหลวงกรมการ ทั้งสองได้อัญเชิญเทวรูปมาไว้ยังเมืองนคร และแจ้งเรื่องต่อไปยังเจ้าพญาโกษาที่อยุธยาเพื่อที่จะอัญเชิญเทวรูปเหล่านั้นไปที่อยุธยาอีกต่อหนึ่ง แต่สุดท้ายเทวรูปไม่ยอมไปอยุธยา จึงนำไปไว้ที่ตำบลท่าม้าในเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าพญาโกษาได้มาตรวจเมื่อเห็นตามนั้นจึงได้กลับไปอยุธยาพร้อมกับพราหมณ์ (ตำแหน่งผแดง)

พระเจ้าอู่ทองจึงโปรดให้ผแดงธรรมนารายณ์ และผแดงศรีกาเกียสเภลลักจัน เข้าเฝ้าที่อยุธยา และแต่งตั้งให้ผแดงธรรมนารายณ์ เป็นออกพระธรรมนารายณ์เวทภักดีศรีรัตนโกษา ส่วนผแดงศรีกาเกียสเภลลักจัน เป็นออกพระศรีราชโกเบนทร์ภักดีศรีอาคมขุนหมื่น แล้วให้กลับไปดูแลเทวรูปที่เมืองนครพร้อมกันนี้ได้ประกาศกัลปนาที่ดินสร้างหอพระเทวรูปที่เมืองนครและข้าพระชายหญิงอีก 200 คนจากอยุธยาให้ไปอยู่ยังเมืองนครด้วย อีกทั้งยังออกกฎหมายคุ้มครองข้าพระที่กัลปนายังเมืองนคร และให้เจ้าพญาโกษาไปประกอบพิธีกรรมบูชาเทวรูปที่เมืองนครทุกปี แต่มีอยู่ปีหนึ่งเจ้าพญาโกษาไม่สามารถเดินทางไปบูชาเทวรูปได้เพราะวันที่กำหนดให้ไปบูชาทุกปีนั้นตรงกับฤดูมรสุมเสมอ พราหมณ์จากเมืองนครจึงได้มาทูลขอทำพิธีกรรมบูชาเองซึ่งพระเจ้าอู่ทองก็ทรงมีพระบรมราชานุญาต หลังจากนั้นจึงได้มีการประกาศตรากฎหมายเกี่ยวกับการแบ่งคนอันเกิดจากการสมรสของข้าพระ กฎหมาย

คุ้มครองพรหมณ์ กฎหมายห้ามการเรียกแรงงานและเงินจากพรหมณ์ ลูกพรหมณ์ และข้าพระ

เนื้อหาในตอนที่ 1 นี้ยังไปปรากฏอีกครั้งในหน้า 38-44 ซึ่งห่างจากเนื้อความของตอนที่ 1 (หน้า 1-17) อยู่หลายหน้า แต่พบว่าสำนวนภาษาและเรื่องราวมีความต่อเนื่องกับเรื่องราวในตอนที่ 1 เช่น เรื่องการกัลปนาคน 200 เป็นต้น เนื้อหาในส่วนนี้กล่าวถึงราชการในเมืองนครที่อยู่ชยาเข้าไปควบคุมและเรื่องการศึกษาในโรงเรียนเนื่องด้วยทางนครศรีธรรมราชเกิดคดีความขึ้น องค์นายรามาชิตีทรงพระกรุณามีพระราชโองการตรัสแก่ขุนพิพัฒน์ โทษาให้แต่งพระกำหนดและพระธรรมสาสตร์ให้แก่ซีพรหมณ์ทั้งหลาย "...ว่าซึ่งสูงเมียบรรคพวกซีพ้อพรหมณ์ทั้งหลายมีคดีสิ่งใด" (หน้า 39) นอกจากนี้ยังมีกฎหมายออกมาควบคุมกำลังพลอีกหลายมาตรา ที่สำคัญได้กล่าวถึงไพร่ประเภทต่าง ๆ เช่น "ไพร่พุทสาต จีนแขกไทยฝรั่ง วิสันดานานาประเทศก็ดี คือแม่จิว พ้อจิว ข้าส่วยแลอาสาแขก ไทยยบโชนและนักรดต่าง ๆ ภาษาก็ดี ไพร่สัมภัดพัน...ข้าพระอิศวรนายรายน์ซีพ้อพรหมณ์ทั้งหลายก็ดี" กฎหมายสำคัญในช่วงนี้อีกอย่างหนึ่งก็คือ กฎหมายคุ้มครองพรหมณ์และลงโทษพรหมณ์ด้วยการปรับไหม

ตอนที่ 2 รัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช (?)

เนื้อหาในส่วนนี้ (หน้าที่ 18-19) ยังมีความน่าสงสัยว่าเกิดขึ้นในรัชสมัยใด หากยึดตามจุลศักราชที่ปรากฏคือ 899 จะตรงกับรัชสมัยพระชัยราชาธิราช และดูจะมีแนวโน้มที่เป็นไปได้เพราะในหน้าถัดไปจะเป็นศักราชในรัชสมัยของพระมหาจักรพรรดิ แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวรสวรรคตได้ตั้งข้อสังเกตว่าเนื้อความเมื่อจุลศักราช 899 นี้ได้ปรากฏชื่อของ "พระนารายณ์"

เมืองหาง” พระองค์ทรงเห็นว่าน่าจะเป็นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งยังเป็นประเด็นที่น่าสงสัยและคงต้องมีการตรวจสอบต่อไป

เนื้อความตอนนี้เรื่องราวส่วนใหญ่เป็นเรื่องของกฎหมายเพื่อคุ้มครองพราหมณ์ไม่ให้ใครเข้ามากรรโชกชีพอพราหมณ์และข้าพระ กฎหมายควบคุมและห้ามเรียกเข้าค่าต่าง ๆ เช่น อากร ขนอนตลาด ฤชา จากข้าพระเทวรูป 200 (ซึ่งน่าจะเป็นข้าพระที่พระเจ้าอุทุมพรได้กลับไปให้นั้นเองเพราะมีจำนวนตรงกัน) เงินเหล่านี้ห้ามเอาเข้าคลังหลวงเพราะเป็นเงินสินทาน กฎหมายห้ามเรียกเอาข้าพระไปใช้งานต่าง ๆ เช่น งานโยธา การตัดหน้ และเอาไปเลี้ยงช้าง

ตอนที่ 3 รัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (?)

ในรัชสมัยนี้ (หน้า 19-38) เป็นช่วงที่มีกฎหมายต่าง ๆ ออกมาเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับรัชสมัยก่อนหน้าซึ่งอาจจะท่อนให้เห็นถึงความวุ่นวายของชุมชนพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช และยังแสดงถึงอำนาจจากส่วนกลางของอยุธยาที่เข้ามาควบคุมเมืองนครศรีธรรมราชมากขึ้น

เนื้อหาได้กล่าวถึงการปฏิสังขรณ์เทวสถานโดยมีชีพัทลุง ชีพอั้งหลายและพราหมณ์ไวชิกที่อยู่เมืองนคร นำเอาสิ่งของต่าง ๆ มาช่วยกันปฏิสังขรณ์ โดยแจ้งไปยัง “กรุง” ศรีอยุธยาด้วย ในการนี้ยังมีการทำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีตรียาพาย พิธียกประตูเมืองทั้งเก้า และพิธีตั้งพระหลักเมือง เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้ได้กระทำร่วมกันระหว่าง “สงฆ์และพราหมณ์ตั้งกฤษณ์พิธีเข้าด้วยกัน”

ในรัชสมัยนี้ได้มีกฎหมายออกมาเป็นจำนวนมาก ได้แก่ กฎหมายที่ดักเตือนข้าราชการในท้องถิ่น รวมถึงพยานกร ห้ามเรียกเอาเงินค่านอนไฟ และค่าทำเรือจากพราหมณ์ กฎหมายการสืบทอดมรดกด้วยการสืบบำเหน็จ

ต่อจากพราหมณ์ผู้ตาย กฎหมายการลงโทษผู้กระทำผิดต่อพราหมณ์ และลงโทษพราหมณ์ กฎหมายห้ามลงโทษพราหมณ์ด้วยความไม่ยุติธรรม ในระยะนี้ชุมชนพราหมณ์ที่อาศัยอยู่ในเมืองนครคงมีการขยายตัวมากขึ้น เห็นได้จากการปรากฏ “ปโรหิตหัวขมหมุมพราหมณ์ซีพ้อทั้งหลาย ผู้กรมการฤา มารดาบิดา พี่น้องบ้าน้าผู้ใด ๆ ร่วมยำทวดเดียวกันก็ดี”

เนื้อหาในตำนานพราหมณ์ฯ สมัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีการกล่าวถึงพิธีกรรมศพของพราหมณ์ และที่น่าสนใจคือการกล่าวถึงศักดิ์นาของขุนนางเพื่อใช้ในการกำหนดโทษแก่ผู้ที่ละเมิดต่อพราหมณ์ ซึ่งจะเกี่ยวพันกับบทลงโทษ และการปรับโทษต่าง ๆ

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงสมัยนี้ปัญหาความขัดแย้งของพราหมณ์รุนแรงมากขึ้น ดังเห็นได้จากความตอนหนึ่งว่า “แลซีพ้อผู้มีพรตก็ดี ชนะแก่สำนวนแก่โสธแลผรุช(บุรุช)ชน ฤานานาประเทศพิรุชแล้ว และซีพ้อผู้มีพรตชนะสูงคตีในสำนวน ฤาว่าโสธสิมสองภาษาพิรุชจริงแล้ว ไซ้ หรือให้ปรับโทษผู้นั้นโดยยศถาศักดิ์” (หน้า 32) การตัดสินคดีทั้งหมดอ้างอิงอยู่กับ “พระธรรมสารทแห่งอาญาธรรมธิกรณ มโนสาเรตุจเดียว” (หน้า 37) ในช่วงเวลานี้ได้ปรากฏพราหมณ์ประเภทต่าง ๆ หลายพวก เช่น ชมหมุมเทศรี พราหมณ์ชมหมุมราชครูปโรหิตซีพ้อ พราหมณ์โหดอาจารย์ ครูปอาดานมชมหมุม พราหมณ์ชมหมุม เป็นต้น การปรากฏความซับซ้อนของโครงสร้างหน้าที่ของพราหมณ์มากขึ้นนี้ยังสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของ “ทวยราชฎีร์กตุมภี” (หน้า 29) “กตุมภี” คือ “กระฎุมพี” ในคำปัจจุบันซึ่งหมายถึง กลุ่มชนชั้นกลางที่มีกำลังทรัพย์

ตอนที่ 4 สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (บรมโกศ)

เอกสารในสมัยนี้ (หน้า 45-48) กล่าวถึงความเสื่อมโทรมของพราหมณ์ในเมืองนครโดยข่าวรู้ไปถึงกรุงศรีอยุธยา ว่าไม่มีพราหมณ์ผู้เป็น

อาจารย์ (อุปวายเป็นทีกอาจารย์) ด้วยเป็นเพราะในขณะนั้นมีแต่ "ชาติแขกชิวีรามเหตอาดานพิริ" ทำให้ชาติผู้อุปถัมภ์ค้ำชูศาสนา และชาติ "พระตำรากฎพระธรรมศาสตร์พระราชกำหนด" ซึ่งจะใช้ในการบวชพรต ดังนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์จึงมีพระราชโองการขอให้ปลัดเมืองนครช่วยบำรุงพราหมณ์ บังคับให้ปฏิบัติตามกิจจาริตวานิชพราหมณ์ และให้อยู่ในศีลพรตให้เหมือนอย่างในกรุงศรีอยุธยา และให้ดูแลเทวสถานพระนารายณ์ พระอิศวร และพระวิฆเนศร์ หากพราหมณ์ผู้ใดไม่ปฏิบัติก็ให้ลงโทษสถานหนัก หรือพราหมณ์ผู้ใดที่พ้นโทษแล้วก็อนุญาตให้กลับไปบวชพราหมณ์ใหม่ได้ และอย่าให้ชาติตระกูลพราหมณ์ "แปลกปนกันเป็นหินชาติจันทาลมิตจาริตวาริชพราหมณ์ ๆ ที่ดี ๆ ก็จะพลอยเศร้าหมองมุนทิลเสียด้วย และจะไปสู่โทษอบายทุกข์เป็นอันแท้" สำหรับการลงโทษพราหมณ์ได้ปรากฏไว้อย่างชัดเจนว่า "ให้ชุมนุมพราหมณ์พร้อมกันกระทำโทษ ถอดสุวรรณชกเกสาชกภูทาทนเด็จทุร่าถอดประวิศ สินเกสาให้นิราศสันโดษเสีย แลจักให้เข้ามาเป็นพราหมณ์ทำการมงคลพิธีสิ่งใดอีกเสานั้น ไม่เป็นการมงคล" (หน้า 47) ส่วนถ้าหากเห็นว่าพราหมณ์ผู้ใดมีปัญหา ก็ให้ปรึกษากันให้จัดเข้ามาเล่าเรียน ในกรุงศรีอยุธยา

สังคมและวิถีชีวิตของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช

การปรากฏตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีลักษณะของการเป็นกฎหมายย่อมแสดงให้เห็นว่า ในขณะนั้นนครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีกลุ่มของพราหมณ์ตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ที่สำคัญในอาณาเขตการปกครองของอยุธยา แต่โดยนัยยะที่มากไปกว่านั้นแล้วกฎหมายเกิดขึ้นจากความพยายามแก้ไข หรือป้องกันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในสังคม ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงช่วยให้

เราเข้าใจสังคมและวิถีชีวิตของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างดี ซึ่งประเด็นนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์มากนัก

นับตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) รัชสมัยของสมเด็จพระชัยราชาธิราช และรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ลักษณะของกฎหมายที่ออกมามักเป็นมาตราหรือเรื่องที่ซ้ำๆ กัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมและการดำเนินชีวิตของพราหมณ์ในเมืองนครมีรูปแบบชีวิตที่ใกล้เคียงกันในแต่ละช่วงสมัย แต่เมื่อบริบททางสังคมเศรษฐกิจของอยุธยาเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบว่าสภาพของพราหมณ์ในเมืองนครอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมถึงที่สุดจนถึงขั้นต้องส่งพราหมณ์จากเมืองนครเข้ามาเรียนความรู้ทางศาสนาในกรุงศรีอยุธยา

รูปแบบการปกครองพราหมณ์ของเมืองนครกับอยุธยามีความแตกต่างกันพอสมควรในด้านโครงสร้าง เห็นได้จากที่ จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ (2546) ได้ศึกษาบทบาทของขุนนางกรมท่าชาวสยามอยุธยาพบว่า พราหมณ์ได้รับการจัดให้อยู่ในการควบคุมของขุนนางกรมท่าชาวสยามโดยเรียกพราหมณ์ว่า พราหมณ์เทศ หรือแขกพราหมณ์ อันหมายถึงชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดู ซึ่งเดินทางเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานในสยาม กาญจนาคพันธ์เชื่อว่า คนกลุ่มนี้ไม่ใช่พราหมณ์พิธิ แต่เป็นราษฎรธรรมดาสามัญที่มาจากอินเดียเพื่อมาทำการค้า และยังปรากฏในพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนอีกด้วย พราหมณ์เหล่านี้ได้ตั้งประชาคมหรือชุมชนขึ้นในอยุธยา โดยมีขุนนางตำแหน่ง "หลวงนนทเกษ" เป็นเจ้าท่าพราหมณ์เทศในสังกัดกรมท่าชาวสยาม แต่ตำแหน่งเหล่านี้กลับไม่ปรากฏอยู่ในตำนานพราหมณ์เมืองนคร สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะตำแหน่งเหล่านี้เป็นเรื่องของการปกครองจากส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่นหรือหัวเมืองน่าจะมีอิสระในการปกครองหรือมีองค์กรในการปกครองดูแลเป็น

ของตนเอง เพียงแต่ทางรัฐส่วนกลางได้ออกกฎหมายขึ้นมาควบคุมเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานของการปกครองเท่านั้น

ความซับซ้อนของการปกครองพราหมณ์ในสมัยอยุธยาคงไม่ได้ขึ้นตรงอยู่กับเพียงขุนนางกรมท่าขวาเท่านั้น ดังเห็นได้จากในพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน พบตำแหน่งพระมหाराชครูที่เป็นพราหมณ์อยู่อีกถึง 2 ตำแหน่ง คือ พระมหाराชครูพระครูมหิศรธรรมราชสุภาวดีศรีวิสุทธิคุณวิบูลธรรมวิสุทธิพรหมาจาริยาธิปัตติพุทธาจารย์ นามมั่น กับ พระมหाराชครูพระราชนโรหิตดาจารย์สุภาวดีศรีบรมหรงษ์องค์ปุริโสดมพรหมญาณวิบูลศีลสุริตวิวิธเวทยาพรหมพุทธาจารย์ นามมั่น และยังปรากฏศักดิ์นาของพราหมณ์นา 10,000 และ 5,000 เป็นต้น แสดงว่าตั้งแต่ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นช่วงเวลาพราหมณ์ถูกกำหนดหน้าที่ขอบเขตของอำนาจอย่างชัดเจนในสังคมของอยุธยา ตำแหน่งของพราหมณ์ทั้งสองคือ มหาราชครูปุโรหิต และมหาราชครูมหิศร ซึ่งเป็นหัวหน้าพราหมณ์ในสังกัดกรมวังมีหน้าที่สำคัญในการออกกฎหมายหรือชี้ตัวบทกฎหมายในคดีต่างๆ เนื่องจากเป็นกลุ่มของพราหมณ์ที่มีความรู้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อย่างดี แต่จะไม่มีอำนาจในการบังคับคดี (กาญจนา สุวรรณวงศ์. 2539)

สำหรับในเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหัวเมืองที่มีพราหมณ์อยู่เป็นจำนวนมากทำให้สังคมของกลุ่มพราหมณ์นี้มีความซับซ้อนดังเห็นได้จากการใช้คำว่า “ชุมชนพราหมณ์” ในตำนานฯ ชุมชนเหล่านี้มีหลายชุมชนด้วยกันคงขึ้นอยู่กับความเชื่อของพราหมณ์ในการนับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่มีความแตกต่างกัน จากเอกสารพบว่ามีกลุ่มที่นับถือพระอิศวร พระนารายณ์ และพระพิฆเนศ กลุ่มพราหมณ์ที่พบประกอบด้วย พราหมณ์ราชครูปุโรหิต ซีพ่อ (บางครั้งเขียนว่า “ซีพ่อพราหมณ์” ติดกัน) พราหมณ์โหดาจารย์ พราหมณ์ครูปอดานมชุมชนุม พราหมณ์ชุมชนุม และพญาเรีย ในรัชสมัยพระมหา

จักรพรรดิ พราหมณ์เหล่านี้ได้รับการกำหนดศักดิ์นา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนด้านการปกครอง ซึ่งทั้งหมดจำเป็นจะต้องอ้างอิงอยู่กับคัมภีร์ทางศาสนา ด้วยเหตุนี้เองจะเห็นได้ว่าในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ความเข้าใจของราชสำนักอยุธยาที่มีต่อคัมภีร์ข้างต้นพิจารณาจากพระราชกำหนดต่าง ๆ ตัวอย่างเช่นบทลงโทษพราหมณ์ที่กระทำความผิดจะลงโทษตีด้วยไม้ไผ่ หรือให้เนรเทศ และการปลงพรตสังวาล ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นพราหมณ์ นอกจากนี้แล้วกษัตริย์ยังไม่อาจทรงลงพระอาญาประหารพราหมณ์ให้เลือดตกแผ่นดิน หากมีความผิดฐานเป็นกบฏจะได้รับโทษถึงตายก็绝不会ประหารชีวิตด้วยการตัดคอ แต่จะถ่วงลงมหาสมุทร หลักการลงโทษนี้มาจาก “คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์” ซึ่งกล่าวถึงกฎหมายและบทลงโทษผู้ที่ฆ่าพราหมณ์ และรวมถึงการลงโทษแก่พราหมณ์ (สุกัญญา ห่อประทุม 2531: 93-94)

เนื่องจากพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมาก และพราหมณ์เองก็มีความแตกต่างจากพระสงฆ์ จึงเป็นธรรมดาที่จะเกิดการทะเลาะวิวาทกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม แต่พราหมณ์เองก็มีสถานภาพพิเศษในสังคมยุคนั้น เห็นได้จากในตำนานฯ กล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ใดทะเลาะกับพราหมณ์ก็จะโดนโทษปรับไหม และในชั้นศาลก็ยังห้ามเอาเงินจากพราหมณ์ ดังเช่น “พระยาและอธิบดีเสนามนตรีและหัวเมืองอำเภอที่ได้ก็ดื้ออย่าพึงไ้มเอาเงินของชีพ่อพราหมณ์ผู้พิรุณคดีแพ้สำนวนเลย แลให้ไ้มเอาทองแดงแทนตามบรรดาศักดินา” และสิ่งที่ถูกปรับเป็นไหมเหล่านี้ก็จะไม่นำเข้าคลัง แต่จะนำไปหุ้มมหาสมุทรแทน (หน้า 30) ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ทำร้ายพราหมณ์จะได้รับการลงโทษอย่างหนักด้วยการใช้หลักการปรับจากศักดิ์นาเช่นเดียวกัน ดังเช่นตอนหนึ่งในตำนานฯ คือ พระเจ้าอยู่หัวมีพระบัญชาว่าพญาหมื่นมียศศักดิ์หรือผู้ที่เป็นญาติถ้าหากล่วงเกินพราหมณ์ให้ลงโทษด้วยการใช้ไม้ไผ่ตี 50 ที

20 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

และให้ปรับไหมตามศักดิ์นา ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ถือศักดิ์นา 10,000 จนถึง 20 ทรัพย์ที่ได้จากการปรับไหมจะตกเป็นผลประโยชน์แก่พราหมณ์

ในเรื่องของกฎหมายที่ปรากฏในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนี้พบว่าเมื่อจัดแบ่งออกเป็นหมวดหมู่แล้วมีความสอดคล้องกับกฎหมายในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งรวบรวมขึ้นในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งกฎหมายแทบทั้งหมดเป็นกฎหมายเก่าครั้งสมัยอยุธยา ประเภทของกฎหมายในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชหรือเนื้อหาของกฎหมายที่ปรากฏอาจแบ่งออกได้เป็นเรื่อง ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบกฎหมายในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช
กับกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายใน ตำนานพราหมณ์ เมือง นครศรีธรรมราช		กฎหมายตราสามดวง ³
พระกำหนด	=	พระราชกำหนด เป็นกฎหมายเก่าครั้งสมัยอยุธยา
พระธรรมศาสตร์	=	พระธรรมศาสตร์ (พระธรรมศาสตร์) ประกอบด้วยเรื่องมหาสมมติราช, เรื่องทางตระลาการ มูลคดีทางตระลาการ ถือเป็นรากฐานของกฎหมาย
กฎหมายควบคุม และคุ้มครอง พราหมณ์	=	เทียบเท่ากับการออกกฎหมายกฎพระสงฆ์เพื่อควบคุมความเรียบร้อย
กฎหมายเกี่ยวกับ พราหมณ์ มาตราต่าง ๆ*	=	<p>สามารถจัดหมวดหมู่ได้ตรงกับกฎหมายตราสามดวงหลายเรื่องด้วยกัน คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● พระธรรมบัญญัติ เป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องการศาล ● พรหมศักดิ์ ว่าด้วยคำชดเชยที่ผันแปรกับศักดิ์ดินนา ● ตำแหน่งนาพลเรือน เป็นกฎหมายกำหนดศักดิ์ดินนา ซึ่งปรากฏว่าพราหมณ์ได้รับการกำหนดศักดิ์ ● กฎหมายการแบ่งคน (บานแผนก) ● ลักษณะรับฟ้อง ● ลักษณะมรดก ● ลักษณะเบ็ดเสร็จ ที่ประกอบด้วยหลายเรื่องด้วยกัน เช่น สาเหตุ (แห่งการวิวาท) ● ลักษณะการวิวาทติดำกัน <p>ลักษณะเหล่านี้เป็นต้น</p>

³ สรุปและจัดหมวดหมู่จาก โยนโอะ อิชอิ เขียน นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล (2536)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า แท้ที่จริงแล้วโลกทัศน์ในการปกครองของคนในสมัยอยุธยาอ้างอิงกับรูปแบบการปกครองทางศาสนา จนอาจกล่าวได้ว่า ในสังคมอยุธยา การเมืองและศาสนาไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด จากกฎหมายตราสามดวงกับกฎหมายที่ปรากฏในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสะท้อนให้เห็นว่าการปกครองในเมืองนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกันกับการปกครองในกรุงศรีอยุธยา

ในทางสังคมแล้วสถานภาพของพราหมณ์นับว่าสูง สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น เนื่องจากพราหมณ์ได้รับการยกย่องอยู่ในวรรณะสูงและมีบทบาททางศาสนา การที่กษัตริย์อยุธยาจำเป็นต้องปกป้องพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชอย่างมาก เช่น ห้ามปรับไหมหรือเอาเงินจากพราหมณ์เป็นต้น อาจเนื่องมาจากโลกทัศน์ของคนอยุธยาซึ่งถือว่าศาสนาเป็นเรื่องจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตจึงทำให้พราหมณ์ได้รับการยกย่องมากเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่สิ่งที่ซ่อนเร้นไปพร้อมกันนั้นส่วนหนึ่งเนื่องจากพราหมณ์เป็นกลุ่มชนชั้นที่ส่งเสริมสถาบันกษัตริย์ พราหมณ์เป็นกลุ่มคนที่ดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันทางศาสนาอีกทั้งยังช่วยทำให้รัฐสร้างความศักดิ์สิทธิ์และความชอบธรรมในการปกครองด้วย

แม้ว่าพราหมณ์จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายมาก แต่ปัญหาความขัดแย้งของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชตลอดสมัยอยุธยากลับเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ดังจะพิจารณาได้จากเนื้อหาในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชที่กล่าวถึงการที่ทางกรุงศรีอยุธยาจำเป็นต้องออกกฎหมายมาบังคับพวกพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชซ้ำกันหลายครั้งและต่อเนื่องหลายรัชกาล มีการปรับและชำระกฎหมายทั้งในอดีตที่เคยมีกษัตริย์พระองค์ก่อนๆ ทรงตราไว้

ช่วงแรกของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชในรัชสมัยพระเจ้าอยู่ทงเป็นที่น่าสังเกตว่ามีการออกกฎหมายเกี่ยวกับพราหมณ์โดยอ้างถึงปัญหาต่างๆที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ซึ่งหมายความว่าก่อนหน้ารัชสมัยพระเจ้าอยู่ทง ทั้งในอยุธยาและนครศรีธรรมราชมีกลุ่มของพราหมณ์อาศัยอยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งยังพบว่ามีการระบุดัศกรราชที่เก่าก่อนหน้าการสถาปนากรุงศรีอยุธยา (คือ พ.ศ. 1840) อย่างไรก็ตามยังไม่อาจปักใจเชื่อได้ว่าศักรราชดังกล่าวถูกต้องเนื่องจากสำนวนภาษาและหลักฐานหลายอย่างเช่น การปรากฏคำว่า “วิสันดา” ในช่วงเวลานี้ทำให้ไม่อาจเชื่อถึงศักรราชที่ปรากฏได้ อย่างไรก็ตามก็มีความเป็นไปได้ที่ก่อนหน้าสมัยอยุธยาของกลุ่มพราหมณ์คงได้เคยก่อปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มคนต่างๆ มาแล้ว ปัญหาความขัดแย้งทั้งหมดนี้อาจเกิดจากพราหมณ์เองหรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำต่อพราหมณ์ ทำให้พระเจ้าอยู่ทงหรือองค์นารายณ์รามธิบดีทรงออกกฎหมายจำนวนมากเพื่อคุ้มครองพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช

พราหมณ์ในเมืองนคร นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลเทวรูปพระนารายณ์ พระอิศวร และพระลักษมีซึ่งอัญเชิญมาจากเมืองรามราชในอินเดียแล้ว บรรดาชีพ้อพราหมณ์พรรคพวกลูกหลานจะหาเลี้ยงชีพด้วยการทำ “สวนไร่นา” อาจมีการทำ “น้ำเหล้า” หา “หัวป่าค้ำมันดิน” ซึ่งคงเป็นหัวเผือกหัวมัน แต่ก็ไม่มีการเรียกเก็บอากรหรือส่วยจากพราหมณ์ไม่ว่าจะหามาได้มากเท่าไร ทั้งนี้เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีหน้าที่ต้องนำของที่หามาได้ส่วนหนึ่งไปถวายเทวรูป

ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายคงดำรงอยู่มาช้านานจนล่วงถึงรัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราชจึงมีการตรากฎหมายออกมาอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นกฎหมายที่มีข้อความซ้ำกับในรัชกาลก่อนๆ ต่อมาจึงได้ทำการคัดลอกต่อเนื่องลงไปในตัวตำนานพราหมณ์ เช่นเดียวกับการคัดลอกพระราชกำหนด

24 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

เก่าในกฎหมายตราสามดวงที่มีข้อความซ้ำกับกฎหมายเดิมเปลี่ยนแต่ศักราช และข้อความบางส่วน

ครั้นมาถึงจุลศักราช 911 หรือ พ.ศ.2092 สันนิษฐานว่าตรงกับรัชสมัย พระมหาจักรพรรดิ ในช่วงเวลานี้สังคมของพราหมณ์เมืองนคร เริ่มส่อเค้าถึงความวุ่นวายในระดับรุนแรงมากขึ้น สังเกตได้จากมีการปรับไหม การลงโทษ และการตัดสินคดี อย่างเป็นระบบ กลุ่มพราหมณ์เกิดปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มคนทุกระดับรวมถึงชาวต่างชาติต่างภาษา และกรรมพื ซึ่งหมายถึงกลุ่มชนชั้นกลางผู้มีกำลังทรัพย์หรือก็คือพวกพ่อค้า และน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ศาสนาพราหมณ์ในเมืองนคร ร่วงโรยเมื่อถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์จึงต้องมีการส่งพราหมณ์เมืองนครไปเรียนความรู้ที่กรุงศรีอยุธยา

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนที่เกี่ยวข้องกับคติความในการทำร้ายพราหมณ์ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย ได้แก่ ชาวจีน สุรัง (ซึ่งน่าจะหมายถึงชาวอินเดียจากสุรัต) วิลันดา (ฮอลันดา) ฝรั่งเศส (น่าจะหมายถึงมุสลิม) และคนไทย รวมถึงขุนนางที่ปกครองพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชด้วย อาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มพราหมณ์ในเมืองนคร ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นในเมืองนครจากการค้าทางทะเลตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางเรื่อยมาจึงทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกันอันเป็นที่มาของการชำระกฎหมายในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ในเนื้อหาของตำนานฯ ช่วงท้ายซึ่งศักราชไปตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้กล่าวถึงพวกกรรมพื ซึ่งจากการวิเคราะห์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวว่า ชนชั้นกรรมพืนี้คงเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย อันเป็นผลมาจากการค้า แต่มาปรากฏบทบาทอย่างชัดเจนในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2527) อย่างไรก็ตาม ประเด็นของการกำเนิดขึ้น

ของกรรมพินียังเป็นเรื่องน่าสงสัย และไม่ใช้ประเด็นที่จะมาตรวจสอบในบทความนี้ แต่เรื่องที่น่าสนใจและจะอธิบายต่อไปคือ พราหมณ์ในเมืองนครเข้าไปข้องเกี่ยวกับการค้าประเภทใดและอย่างไร

ในกฎหมายตราสามดวงมีพระราชกำหนดเก่ามาตราหนึ่งกล่าวว่า “แขก พราหมณ์ ยวน ประเทศ ฝรั่งเศส อังกฤษ จีน จาม วิลันดา ฉวา มลายู กวย ขอม พม่า เข้ามาค้าขายทางบกทางเรือ ให้เจ้าพนักงานเก็บเครื่องสาตราวุธ และอย่าให้ลอบลักซื้อขายกฤษณา ผ่าง ดีบุก” (อ้างตาม ปาริชาติ วิลาวรรณ 2527) กฎหมายมาตราข้างต้นนี้มีสินค้าสำคัญชนิดหนึ่งคือดีบุก ซึ่งมีแหล่งผลิตและแหล่งการค้าสำคัญอยู่ในพื้นที่แถบภูเก็ตและนครศรีธรรมราช โดยนครศรีธรรมราชเป็นเมืองสำคัญที่ควบคุมการค้าดีบุก (Pombejbeira 2002; ปาริชาติ วิลาวรรณ 2527) สันนิษฐานว่าความเติบโตทางการค้าในนครศรีธรรมราชคงเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลางลงมา ซึ่งเป็นช่วงที่เกี่ยวข้องกับการค้าทางตะวันตก โดยเฉพาะการค้าดีบุกที่เติบโตอย่างมากในสมัยอยุธยาตอนปลายซึ่งปรากฏหลักฐานในสมัยพระนารายณ์ (ขุนวิจิตรมาตรา 2511; กรมศิลปากร 2545) ผลจากการเติบโตทางการค้านี้เองอาจสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้จัดข้าวของจากกรุงศรีอยุธยาออกไปทำพิธีเทวสถานเมืองนครศรีธรรมราช (กาญจนา สุวรรณวงศ์ 2539: 48) การเติบโตด้านการค้าดีบุกยังคงต่อเนื่องจนถึงรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ซึ่งถือเป็นรัชกาลสุดท้ายที่การค้าของอยุธยารุ่งเรือง (ขุนวิจิตรมาตรา 2511) ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์จึงทรงออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองและลงโทษพราหมณ์ซึ่งถืออภิสิทธิ์พิเศษในสังคมเป็นจำนวนมากหลายมาตรา อย่างไรก็ตามการเข้าไปเกี่ยวข้องกัผลประโยชน์ทางการค้าทำให้ศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครได้ถึงความเสื่อมลงในรัชกาลของพระองค์ เพราะพราหมณ์ที่อยู่ในเมืองนครไม่ได้สนใจศาสนาอีก

26 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

แต่ไปหมกมุ่นกับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการแสวงหาโภคทรัพย์
นั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่าพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นกลุ่มคนที่มี
ความซับซ้อนและมีจำนวนมากจนกระทั่งทำให้ทางกรุงศรีอยุธยาต้องออก
กฎหมายเพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อย อีกทั้งเพื่อไม่ให้คนเหล่านั้นใช้
สภาพภาพพิเศษทางสังคมในการแสวงหาผลประโยชน์ ความเปลี่ยนแปลง
บทบาทของกลุ่มพราหมณ์ในเมืองนครสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในขณะนั้น
และในท้ายที่สุดแล้วศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครก็เสื่อมลงอันเป็นผลมาจาก
การที่พวกพราหมณ์เข้าไปข้องเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการค้าจนก่อเหตุ
ความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ตามมา

อยุธยา-นครศรีธรรมราช: การเมืองในตำนานพราหมณ์เมืองนคร

อีกประเด็นที่ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ด้วยคือ ในตำนานพราหมณ์
เมืองนครศรีธรรมราชแสดงว่า กรุงศรีอยุธยาหรือเมืองอโยธยามีอำนาจทาง
การเมืองเหนือเมืองนครศรีธรรมราชอย่างชัดเจนเห็นได้จากการที่สมเด็จพระ
รามาธิบดี (พระเจ้าอู่ทอง) มีพระราชอำนาจในการสั่งการขุนนางน้อยใหญ่ใน
เมืองนครศรีธรรมราชให้เคลื่อนย้ายเทวรูปที่มาจากเมืองรามราช และยังทรง
กัลปนาข้าพระจำนวน 200 คน เพื่ออุทิศให้แก่เทวรูปพระนารายณ์ พระอิศวร
และพระลักษมี รวมถึงการออกกฎหมายตลอดจนพระราชกำหนดต่างๆ เพื่อ
คุ้มครองข้าพระและลงโทษผู้ที่ทำร้ายข้าพระเหล่านี้ ทั้งหมดนี้ดูจะขัดแย้งกับ
ข้อสังเกตของนักประวัติศาสตร์บางท่านที่ให้ความเห็นว่าอยุธยาไม่น่าจะมี
อำนาจเหนือเมืองนครได้เลยในช่วงแรกของการตั้งกรุงศรีอยุธยา (อโยธยา)
หรือแม้แต่ในสมัยหลังลงมา หากเชื่อตามข้อสันนิษฐานดังกล่าวตำนาน
พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงตั้งอยู่บนความน่าสงสัยอีกเช่นกันไม่ต่างไป

จากความน่าสงสัยเกี่ยวกับอายุสมัยในตำนานที่มีการสลับไปมาในบางช่วงบางตอน แท้ที่จริงแล้วกรุงศรีอยุธยามีอำนาจเบ็ดเสร็จเหนือเมืองนครศรีธรรมราช จนถึงขั้นออกกฎหมายมาควบคุมพราหมณ์ได้จริงแท้มากน้อยแค่ไหน การวิเคราะห์ในประเด็นนี้อาศัยหลักฐานแวดล้อม เพื่อเปิดเวทีให้ร่วมขบคิดไปพร้อมกัน

หากย้อนกลับไปก่อนที่อยุธยาจะแผ่แสนยานุภาพทางการเมืองเหนือนครศรีธรรมราชได้นั้นเมืองแห่งนี้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง ระหว่างต้นพุทธศตวรรษที่ 15-18 ในนามแคว้นตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) แคว้นนี้เป็นคู่ค้าสำคัญกับจีนและติดต่อกับอินเดีย พงศาวดารฉบับจันพันนุมาต (เจิม) ชี้ให้เห็นว่านครศรีธรรมราชเป็นเมืองประเทศราชในบรรดา 16 เมือง อยู่ในความครอบครองของอยุธยาแล้วตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แต่นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าอำนาจทางการเมืองของอยุธยาที่แท้จริงคงเริ่มขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ฐานะของเมืองนครศรีธรรมราชคงเป็นเมืองประเทศราชก่อนที่จะมาเป็นเมืองพระยามหานคร ดังปรากฏอยู่ในกฎมณเฑียรบาลรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยเจ้าเมืองต้องเข้ามาตีมน้ำพระพิพัฒน์สัตยา อำนาจของอยุธยาเหนือเมืองนครยังเห็นได้จากพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐที่กล่าวว่า พ.ศ. 1998 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงแต่งตั้งให้ไปเอาเมืองมะละกา ซึ่งหมายความว่านครศรีธรรมราชคงกลายเป็นเมืองในอาณาเขตของอยุธยาแล้ว ในขณะนั้น จากบันทึกของลาลูแบร์ และคำให้การชาวกรุงเก่า กล่าวว่าเมืองนครศรีธรรมราชปกครองโดยขุนนางที่ส่งมาจากเมืองหลวง หรือบุคคลท้องถิ่น ที่ได้รับความเห็นชอบจากเมืองหลวง ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย (มานพ ถาวรวัฒน์สกุล 2547: 84)

หลักฐานจากรายงานของโตเม ปิเรส (Tome Pires) ชาวโปรตุเกสที่เดินทางเข้ามายังมะละกานันทีกเรื่องราวที่เกี่ยวกับเมืองท่าสำคัญ ๆ ที่มีบทบาททางการค้าระหว่างโลกตะวันออกกับตะวันตกช่วงกลางของพุทธศตวรรษที่ 21 ในจำนวนเมืองท่าสำคัญที่ปรากฏชื่อในเอกสารของโตเม ปิเรส เรื่อง The Suma Oriental มีชื่อเมืองนครศรีธรรมราชรวมอยู่ด้วย โดยให้ภาพบทบาทและความสำคัญของนครศรีธรรมราชแตกต่างจากเอกสารของฝ่ายอยุธยาซึ่งเน้นความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างนครศรีธรรมราชกับกษัตริย์อยุธยาเป็นส่วนใหญ่และแสดงฐานะที่เมืองนครศรีธรรมราชถูกลดทอนให้ด้อยกว่าอยุธยา⁴

โตเม ปิเรส ระบุว่าผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชมีฐานะเป็นอุปราชซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญรองลงมาจากกษัตริย์ เขายังกล่าวด้วยว่า เมืองนครศรีธรรมราช (รวมทั้งเมืองท่าสำคัญอื่น ๆ) ล้วนมีเจ้าเมืองปกครองเยี่ยงกษัตริย์ และกษัตริย์ในเมืองเหล่านี้ยังสามารถดำเนินการค้าสำเภาของตนเอง มีเจ้าผู้ครองเมืองท่าจำนวนไม่น้อยที่พยายามจะแข็งข้อต่ออยุธยา และสำหรับเจ้าเมืองนครแล้วถือเป็นผู้ที่มั่งคั่ง แต่ในขณะนั้นเมืองนครก็เป็นเมืองในขอบเขตสหราชอาณาจักรอยุธยา ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานเอกสารทางฝ่ายอยุธยา

⁴The Suma Oriental ปัจจุบันเป็นเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงกันมาก โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีเกี่ยวกับภาคใต้หรือในคาบสมุทรมลายู ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า การใช้เอกสารชิ้นนี้ควรมีความระมัดระวังในเรื่องของฐานคิดในการใช้งานอย่างมากกล่าวคือ หากยืนอยู่บนแนวคิดของประวัติศาสตร์อิสระ เอกสารชิ้นนี้จะมีค่าในมุมมองของการไม่เชื่อในเรื่องอำนาจเบ็ดเสร็จของอยุธยาที่มีต่อเมืองนครศรีธรรมราชหรือเมืองอื่น ๆ แต่หากมองในอีกมุมหนึ่งเอกสารชิ้นนี้ก็เกิดจากการบันทึกขึ้นโดยคนนอก ซึ่งไม่ได้เข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์แบบรัฐบรรณาการของอยุธยา

เอกสารของชาวฮอลันดาในสมัยอยุธยาตอนกลางกล่าวถึงความสำคัญของเมืองนครศรีธรรมราชในฐานะของเมืองท่าที่ส่งพริกไทยและดีบุกไปตลาดอุษาคเนย์ (สุนทร ชูตินทรานนท์ 2534)

ตลอดสมัยการปกครองของกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรอยุธยาเมืองนครศรีธรรมราชเกิดกบฏขึ้นหลายครั้งเช่น ใน พ.ศ. 2235 อยุธยาต้องยกกองทัพทั้งทางบกและทางเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช การสู้รบดำเนินเป็นเวลายาวนานถึง 3 ปี ในที่สุดกองทัพอยุธยาก็เข้ายึดเมืองสำเร็จ และเพื่อควบคุมเมืองนครให้ได้เบ็ดเสร็จ พระเพทราชาทรงนำวิธีการกลับไปวัดกลับมาใช้อีกครั้ง คือให้อำนาจการควบคุมชุมชนมาอยู่ที่พระสงฆ์ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับราชสำนักส่วนกลางหรือผู้ปกครองจากส่วนกลาง

จากที่กล่าวมานี้ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงอำนาจทางการเมืองของอยุธยาว่าอยู่เหนือเมืองนครมากน้อยเพียงใด หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่าเมืองนครศรีธรรมราชภายใต้การควบคุมของอยุธยากลับมีอิสระในการปกครองตนเองในระดับสูง จนบางครั้งถึงขั้นตั้งแข็งเมืองได้ ดังนั้นการออกกฎหมายซึ่งอ้างถึงในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงอาจมิได้มีผลบังคับใช้มากนักหรือมิได้ดำรงอยู่อย่างถาวรและศักดิ์สิทธิ์ดังที่ปรากฏอยู่ในลายลักษณ์ ทั้งนี้ทั้งนั้นน่าจะขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งและบารมีของกษัตริย์อยุธยาในแต่ละช่วงเวลา ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้อยุธยาต้องออกกฎหมายในเรื่องเดิมซ้ำๆ กันหลายครั้งเพื่อควบคุมพราหมณ์ในเมืองนคร

ประเด็นที่น่าขบคิดอีกประการหนึ่งคือ หากนำหลักฐานที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครกับอยุธยามาพิจารณาร่วมก็จะพบว่านครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีกลุ่มของเจ้าเมืองดั้งเดิมปกครองอยู่ จึงดำรงสถานภาพของหัวเมืองประเทศราช ทั้งยังเป็นศูนย์กลางของหัวเมืองทางใต้ ดังนั้นการดำรงอยู่ของสถานภาพพิเศษทางสังคมของพราหมณ์ในเมืองนครคง

30 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับเรื่องทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันกับการค้าชูสถาบันกษัตริย์ที่จำเป็นต้องใช้พราหมณ์ในการประกอบพิธีกรรมสำหรับการติดต่อกับเทพเจ้าและเสริมสร้างความเป็นกษัตริย์ตามแนวคิดเทวราชา หรือ สมมติเทพ ทำให้พราหมณ์ในเมืองนครมีโครงสร้างและกลุ่มที่ซับซ้อนเทียบชั้นได้กับพราหมณ์ในกรุงศรีอยุธยา และในขณะเดียวกันการบำรุงศาสนาพราหมณ์ให้คงอยู่ยังถือเป็นหน้าที่หรืออุดมการณ์ของกษัตริย์ที่จะต้องค้าชูศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ตามแนวคิดของรัฐสมัยโบราณที่ถือว่าโลกที่เรายืนอยู่นี้มีพื้นฐานตามโลกทางศาสนามากกว่าโลกทางกายภาพที่เราเห็นทุกวันนี้

สรุป

ในการปกครองพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนั้นอำนาจของกรุงศรีอยุธยามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมผ่านตัวบทกฎหมาย ซึ่งดูเหมือนว่าพราหมณ์ในสังคมอยุธยาเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการยกย่องอย่างมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะในสังคมอยุธยาได้ยึดถืออุดมคติในการทำนุบำรุงศาสนาเป็นเรื่องสำคัญของชีวิตและเป็นอุดมการณ์ของรัฐ ส่วนในด้านของรูปแบบการปกครองพราหมณ์เมืองนครถูกควบคุมผ่านโครงสร้างทางสังคมในระบบการปกครองของอยุธยาซึ่งเห็นได้จากการกำหนดศักดิ์ดินา ตำแหน่ง และหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการควบคุมความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มพราหมณ์ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นในเมืองนคร

นอกจากนี้แล้ว วิถีชีวิตของพราหมณ์ตามความเข้าใจโดยทั่วไปแล้ว มักมองว่า มีความเกี่ยวข้องเฉพาะพิธีกรรมของราชสำนัก และกษัตริย์ แต่ผลจากการศึกษาครั้งนี้ได้ทำให้เห็นมิติของพราหมณ์ที่หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชแม้ว่าจะ

ไม่ได้เป็นหลักฐานทางตรงที่บอกในเรื่องนี้แต่เมื่อนำมาประมวลเข้ากับหลักฐานอื่น และสภาพการณ์แวดล้อมแล้วก็จะพบว่า กฎหมาย ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชตราขึ้นมาจากสาเหตุความวุ่นวายอันเกิดขึ้นจากเศรษฐกิจของเมืองนครที่ขยายตัวขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งในขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นว่าด้วยแรงกระตุ้นทางเศรษฐกิจนี้เองที่ทำให้สังคมพราหมณ์ในเมืองนครเกิดความซับซ้อน (และปัญหา) ตามมา จนในท้ายที่สุดอาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในหมู่พราหมณ์ เพราะแม้แต่มุ่งหาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นกับพราหมณ์เมืองนครนี้ คงส่งผลกระทบต่อทางกรุงศรีอยุธยาเช่นกัน ทั้งทางด้านการเมือง คือ ความมั่นคงของสถาบันกษัตริย์ และทางด้านเศรษฐกิจ คือ ส่งผลกระทบต่อการค้าการที่อยุธยาให้ความสำคัญกับเมืองนครศรีธรรมราชเช่นนี้ก็เพราะนครศรีธรรมราชเป็นเมืองทำการค้าที่สำคัญ และเมืองที่ควบคุมความสงบเรียบร้อยของหัวเมืองในคาบสมุทรมลายู (มานพ ถาวรวัฒน์สกุล 2547; สุนทร ชุตินทรานนท์ 2534) ดังนั้นความสงบเรียบร้อยของวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองนคร โดยเฉพาะกลุ่มพราหมณ์ ซึ่งในขณะนั้นคงเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนาในเมืองนคร จึงจำเป็นต้องรักษาความสงบทางหัวเมืองด้วยการออกกฎหมายควบคุม ซึ่งจะส่งเสริมเสถียรภาพทางการเมืองให้กับอยุธยาไปพร้อมกัน

บทความนี้ผู้เขียนยอมรับว่าไม่อาจสามารถจัดการกับความซับซ้อนทั้งหมดของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช แต่สิ่งที่ผู้เขียนเองได้พยายามชี้ให้เห็นไปพร้อมกันในการศึกษาประวัติศาสตร์คือ การวิเคราะห์หลักฐานร่วมกับบริบทหรือเหตุการณ์แวดล้อม และรวมถึงการทำความเข้าใจระบบคิดของเอกสารโบราณ ซึ่งหวังว่าจะมีประโยชน์กับผู้อื่นไม่มากก็น้อย

ทิ้งท้าย

ในสังคมไทยทุกวันนี้ความหลากหลายของกลุ่มคนได้กลายเป็นประเด็นที่ได้รับการพูดถึงมากขึ้นถึงแนวทางของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีนับเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถช่วยให้เข้าใจการก่อรูปของรัฐในปัจจุบันที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมประเทศไทยได้ แต่ไม่ใช่ว่าผู้เขียนไม่ได้สนับสนุนการศึกษาประวัติศาสตร์กระแสหลัก แต่หากการศึกษาประวัติศาสตร์กระแสหลักไม่ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตสำนึกแห่งความเป็นไทยมากเกินไป ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือตำราเรียนทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ภาพยนตร์ และละครอิงประวัติศาสตร์มากมายเช่นทุกวันนี้ ซึ่งแฝงไปด้วยการเมืองของลัทธิชาตินิยมจนทำให้ผู้คนในสังคมไทยหลงลืมการเคารพถึงความหลากหลาย ทั้งทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์กว่าที่จะก่อตัวมาเป็นสังคมไทยทุกวันนี้

บรรณานุกรม

- กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง. 2548.
- กรมศิลปากร. พงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). พระนคร: ไทยพาณิชย์การ. 2503.
- “-----”. กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา. 2515
- “-----”. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ. 2544.
- “-----”. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 11 นครศรีธรรมราช, สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. ทำเนียบโบราณสถานในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรศิลปวัฒนธรรมของชาติกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ 14-15 พฤษภาคม 2545, จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2545. (เอกสารอัดสำเนา)
- กาญจนา สุวรรณวงศ์. วิถีชีวิต พิธีกรรม และการอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มพราหมณ์ราชสำนักในสังคมไทย: ศึกษากรณีเทวสถานโบสถ์พราหมณ์พระนคร. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.

34 ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

- กาญจนาคพันธุ์. *ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร: สำนักพิมพ์
สาส์นสวรรค์, 2512.
- ขุนวิจิตรมาตรา. *ประวัติการค้าไทย*. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดรวมสาส์น.
2511.
- จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. *ขุนนางกรมท่าขวา: การศึกษาบทบาทและหน้าที่ใน
สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2153-2435*. กรุงเทพฯ:
โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2546.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. *อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2542.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. *ตำราพราหมณ์เมืองพัทลุง*. สงขลา: สถาบันทักษิณคดี
ศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ. 2543.
- ตำราพระราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. *ตำนานพราหมณ์เมือง
นครศรีธรรมราช*. นครหลวง: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. 2473.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ปากไก่และใบเรือ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์. 2527.
- ปรีชาติ วิลาวรรณ. *การค้าของป่าในประวัติศาสตร์อยุธยา พ.ศ.1893-
2310*. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2527.
- ปรีชา นุ่นสุข. *ร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช*.
วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2527.
- "-----". "ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช: ภาพของศาสนา
พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช พุทธศตวรรษที่ 19-23",
ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ 7, ฉ.7, 2529.

วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2550

- พระราชครูวามเทพมุนี. "พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช", รายงานการสัมมนา
ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. 2521.
- มานพ ถาวรวัฒน์สกุล. *ขุนนางอยุธยา*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- ไมเคิล ไรท์. "พราหมณ์กรุงเทพฯมาจากไหน", *ศิลปวัฒนธรรม*, ปีที่ 9, ฉ.9.
2531.
- สุกัญญา ห่อประทุม. *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องปุโรหิตในวรรณคดี
สันสกฤต และในวัฒนธรรมไทย*. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.
- สุนทร ชุตินทรานนท์. "ลักษณะเฉพาะของเมืองนครศรีธรรมราช ศึกษาจาก
The Suma Oriental ของ Tome Pires", *เมืองโบราณ*, ปีที่ 17 ฉบับ
1 2534 หน้า 84-88.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. *กฎหมายตราสามดวงกับ
สังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. 2536.
- Dhiravat na Pombejbeira. "Towards a History of Seventeenth-Century
Phuket", *Recalling Local Pasts: Autonomous History in
Southeast Asia*. 2002: 89-126.